

**REGLEMENTĂRI NAȚIONALE
PRIVIND OBLIGAȚIA LEGALĂ A
PERSOANEI DE A FI ASISTATĂ DE
UN AVOCAT ÎN FAȚA
INSTANȚELOR DE JUDECATĂ
(GERMANIA, FRANȚA, ITALIA)**

material documentar

aprilie 2026

Lucrările elaborate în cadrul Direcției studii și documentare legislativă au caracter documentar și nu reprezintă punctul de vedere al Camerei Deputaților.

Documentele legislative oficiale au fost consultate în limba de origine, iar traducerea informațiilor relevante selectate nu reprezintă o traducere oficială, fiind furnizată ca un mijloc de înțelegere a unui document original, scris în altă limbă.

Baza de date cuprinzând totalitatea studiilor elaborate de Direcția studii și documentare legislativă poate fi accesată prin intermediul paginii de Intranet a Camerei Deputaților la adresa:

<http://www.cdep.ro/pls/dic/site2015.page?den=dsdl-home1>

Documentare și sinteză: Dan Alexandreanu,
Consilier - Direcția studii și documentare legislativă
Palatul Parlamentului, str. Izvor nr.2-4, sect.5, București
Tel: 021.316.03.65; 021.414.13.50/ 51, Interior 1350/1349, camera 5070
E-mail: doc@cdep.ro

CUPRINS

INTRODUCERE	4
ASPECTE COMPARATIVE: GERMANIA, FRANȚA, ITALIA	4
SITUAȚIA ÎN ALTE STATE MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE: SPANIA ȘI POLONIA	11

INTRODUCERE

Prezența unui avocat într-un proces nu reprezintă doar o formalitate juridică, ci, de multe ori, este elementul care face diferența dintre un verdict favorabil și unul nefavorabil. Deși în multe cauze civile prezența sa nu este obligatorie prin lege, ea este esențială din punct de vedere strategic.

În procesul penal, asistența este obligatorie în toate cazurile și, în special, dacă inculpatul este minor, este internat într-un centru de detenție, are dizabilități sau dacă legea prevede pentru infracțiunea săvârșită o pedeapsă mai mare de 5 ani.

Prezența unui avocat implică existența unor onorarii, însă legea protejează accesul la justiție:

- Recuperarea cheltuielilor: la câștigarea procesului, se poate solicita părții adverse decontarea onorariului avocatului.
- Ajutorul public: persoanele care nu își permit un avocat pot solicita instanței asistență juridică gratuită sau cu plată eșalonată, dacă îndeplinesc anumite criterii privind venitul.

ASPECTE COMPARATIVE: GERMANIA, FRANȚA, ITALIA

GERMANIA

Regula privind obligativitatea reprezentării prin avocat este menită să asigure desfășurarea eficientă a proceselor și să protejeze părțile care nu au cunoștințe juridice solide.

În Germania, asistența juridică este reglementată strict prin Codul de Procedură Civilă (ZPO)¹ și Codul de Procedură Penală (StPO)².

¹ <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>

² <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>

Procese civile

- *art. 78. Codul de Procedură Civilă* stabilește că în fața instanțelor de rang superior, părțile trebuie să fie reprezentate de un avocat.
- *art. 79 din Codul de Procedură Civilă* reglementează situațiile de la instanța inferioară, unde reprezentarea fără avocat este permisă.

Procese penale

- *art. 140 Codul de Procedură Penală*

a). Iată principalele situații în **procesele civile** în care prezența unui avocat este obligatorie, conform Codului de Procedură Civilă (ZPO):

1. Instanțele unde avocatul este obligatoriu

În general, regula este determinată de ierarhia instanței. Cu cât instanța este mai înaltă, cu atât complexitatea juridică crește, iar asistența devine obligatorie:

- *Tribunalul regional* - pentru majoritatea cauzelor civile unde valoarea obiectului litigiului depășește 5.000 de euro.
- *Curtea de Apel* - avocatul este obligatoriu pentru toate cauzele.
- *Curtea Federală de Justiție* - regulile sunt foarte stricte; reprezentarea trebuie făcută de un avocat special admis pe lângă această instanță.

2. Instanțe și situații speciale

- *Instanțele pentru familie* - În procedurile de divorț sau în cauzele complexe de familie, cel puțin reclamantul trebuie să fie reprezentat de un avocat.
- *Instanțele de muncă* - În prima instanță, reprezentarea prin avocat nu este obligatorie (părțile se pot reprezenta singure). În instanțele superioare, asistența devine obligatorie.
- *Instanțele sociale și administrative* - De regulă, în prima instanță nu este necesară prezența unui avocat.

Prezentarea fără avocat la o instanță unde reprezentarea este obligatorie cu avocat conduce la o hotărâre de neprezentare dată de instanță, ceea ce conduce la pierderea procesului.

Dacă situația financiară nu permite angajarea unui avocat, în Germania se poate solicita un ajutor public pentru acoperirea cheltuielilor de judecată și a onorariului avocatului.

3. Judecătoria

La instanțele care analizează cauze civile mai mici (sub o valoare de 5.000 de euro) și anumite chestiuni locative (chirii), nu există obligația de a avea un avocat.

b) În *dreptul penal* german, conceptul nu este acela de "*obligație de a angaja*", ci de „*apărare necesară*”. Aceasta apare atunci când gravitatea pedepsei sau complexitatea cazului face imposibilă autoapărarea.

Conform Codului de Procedură Penală german, este nevoie obligatoriu de un avocat (sau apărător din oficiu, dacă nu există unul ales) în următoarele situații:

- *infrațiuni grave* - Orice faptă pentru care pedeapsa minimă prevăzută de lege este de 1 an de închisoare.
- *arestul preventiv* - Dacă suspectul este reținut sau se află în arest preventiv.
- *procedura în fața instanțelor superioare* - Dacă procesul începe direct în fața acestor instanțe (de obicei pentru infracțiuni foarte grave sau terorism).
- *vulnerabilitate* - Dacă judecătorul consideră că inculpatul nu se poate apăra singur din cauza stării mentale, fizice sau a complexității juridice a cazului.
- *revocarea suspendării* - În procedurile unde se decide dacă o pedeapsă cu suspendare trebuie transformată în executare.

Dacă situația necesită obligatoriu un avocat, statul numește un avocat din oficiu. Dacă persoana respectivă este găsită vinovată, statul solicită acoperirea costurilor avocatului din oficiu. Dacă persoana este achitată, statul suportă toate cheltuielile.

FRANȚA

Sistemul francez a fost cunoscut unele modificări de dată recentă pentru a extinde obligativitatea avocatului în scopul profesionalizării actului de justiție.

Procese civile

- art. 760 din Codul de Procedură Civilă³ stabilește regula generală: *„Părțile sunt obligate, cu excepția dispozițiilor contrare, să fie reprezentate de un avocat în fața Tribunalului Judiciar”*.
- art. 761 din Codul de Procedură Civilă enunță excepțiile (litigii sub 5.000 de euro sau cauze specifice precum tutela, unde reprezentarea este facultativă).

Procese penale

- art. 274 din Codul de Procedură Penală⁴
- Pentru Curtea cu juri (crime) *„inculpatul este obligat să aleagă un avocat (...) dacă nu o face, președintele îi va desemna unul din oficiu”*.
- art. 417 din Codul de Procedură Penală

Pentru *Tribunalul Corecțional* (delicte) - Asistența este facultativă, dar devine obligatorie dacă inculpatul are o dizabilitate sau riscă o pedeapsă mare în proceduri accelerate.

a) Principalele situații în *procesele civile* sunt următoarele:

1. Tribunalul Judiciar

Reprezentarea prin avocat este obligatorie. Excepții:

- litigii cu o valoare mai mică sau egală cu 5.000 de euro.

³ https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070716/

⁴ https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154/

- anumite cauze specifice (tutelă, litigii legate de credite de consum sau expulzări în anumite condiții).

În aceste cazuri, părțile se pot apăra singure sau pot fi asistate de o rudă sau o persoană cu care locuiesc (cu mandat).

2. Instanțe specializate

În funcție de natura conflictului, cerințele variază:

- *Tribunalul pentru Muncă* - Reprezentarea nu este obligatorie în prima instanță. Angajatul și/sau angajatorul se pot reprezenta singuri sau pot fi asistați de un delegat sindical.
- *Tribunalul Comercial* - Obligatoriu pentru litigii de peste 5.000 de euro.
- *Tribunalul comun rural* - Avocatul nu este obligatoriu.

3. Căile de atac (apel și casație)

- *Curtea de Apel* - În materie civilă și comercială, apelul necesită aproape întotdeauna un avocat, cu excepția apelurilor în cauze de muncă sau sociale unde regulile sunt mai flexibile.
- *Curtea de Casație* - Este necesară o categorie specială de avocați, cei ai Consiliului, care sunt singurii abilitați să pledeze în fața celei mai înalte curți.

Pentru o persoană care este obligată să aibă un avocat, dar nu are resurse financiare, Franța oferă un sistem solid de asistență:

- statul preia parțial sau total onorariile avocatului și costurile procesului, în funcție de venituri.
- multe polițe de asigurare în Franța includ acoperirea costurilor de judecată.

b) În dreptul penal, obligația prezenței unui avocat depinde de faza procesului și de gravitatea faptei:

• *reținerea* - Orice persoană reținută are dreptul la un avocat. Deși se poate renunța la acesta, la interogatoriu (în anumite condiții), prezența lui este o garanție fundamentală.

• *instanțele de judecată*:

- *Tribunalul pentru contravenții* nu este obligatoriu.
- *Tribunalul corecțional* (delicte - furt, agresiune) - nu este obligatoriu. Acesta devine necesar dacă inculpatul are o dizabilitate sau dacă se judecă prin proceduri accelerate.
- *Curtea cu juri* (crime - omor, viol) - Avocatul este strict obligatoriu. Atunci când este cazul, președintele instanței va numi unul din oficiu, un proces neputând avea loc fără apărare juridică. "Din oficiu" nu înseamnă și gratuit. Persoanele cu venituri plătesc serviciile avocatului.

• *minorii* - un minor nu poate fi audiat sau judecat fără prezența / în absența unui avocat.

ITALIA

În Italia, sistemul juridic este guvernat de principiul caracterului tehnic al apărării. Spre deosebire de alte țări unde există praguri valorice mai permissive, Italia este strictă în ceea ce privește obligativitatea avocatului, asistența garantată aplicându-se persoanelor care nu își permit un avocat.

Procese civile

- *art. 82 din Codul de Procedură Civilă*⁵ stabilește că părțile nu pot sta în judecată decât cu asistența unui avocat. Aliniatul 1 permite reprezentarea personală în fața judecătorului de pace pentru cauze sub valoarea de 1.100 de euro.

Procese penale

- *art. 96 și art. 97 din Codul de Procedură Penală*⁶

⁵ <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-di-procedura-civile>

⁶ <https://www.gazzettaufficiale.it/sommario/codici/codiceProceduraPenale>

Ultimul articol impune obligativitatea avocatului din oficiu și subliniază că inculpatul care nu a numit un apărător ales este asistat de un apărător din oficiu, neexistând conceptul de autoapărare în dreptul penal.

a). Principalele situații în **procesele civile** sunt următoarele:

Conform Codului de Procedură Civilă, părțile trebuie să fie reprezentate de un avocat, cu o serie de excepții.

- *Tribunalul* - Reprezentarea prin avocat este obligatorie indiferent de valoarea litigiului.
- *Curtea de Apel* - Avocatul este strict obligatoriu.
- *Curtea de Casație* - Este necesar un avocat înscris în tabloul special al celor cu drept de practică în fața jurisdicțiilor superioare.

Există câteva situații unde legea permite auto-reprezentarea:

- *Judecătorul de Pace* - Pentru cauze cu o valoare de până la 1.100 euro, partea se poate reprezenta singură. Pentru cauze care depășesc această sumă, este necesară o autorizație specială de la judecător, acordată rar, în funcție de natura cauzei și pregătirea persoanei.
- *cauze de muncă* - În prima instanță, dacă valoarea cauzei nu depășește 129,11 euro, o persoană se poate reprezenta singur. Practic, însă, aproape toate litigiile de muncă necesită un avocat.
- *contestații la amenzi contravenționale* - În fața Judecătorului de Pace, se poate contesta personal amenzile rutiere sau administrative, indiferent de valoare.

În multe cazuri civile (succesiuni, drepturi reale, asigurări), este obligatorie o tentativă de mediere înainte de proces. Și la această mediere, prezența avocatului este obligatorie.

b). În **dreptul penal**, dacă un inculpat declară că dorește să se apere singur, judecătorul va numi obligatoriu un avocat din oficiu. Dreptul la apărare este considerat un interes public, nu doar un drept individual, deci prezența unui specialist în drept este indispensabilă pentru validitatea procesului. Obligația se aplică peste tot, de la faza de cercetare penală până la pronunțarea finală. Chiar

și pentru acte simple, cum ar fi interogatoriul în fața poliției sau a procurorului, prezența avocatului este necesară pentru validitatea actului.

Dacă venitul anual impozabil al persoanei este sub un anumit prag (aproximativ 12.838 de euro, valoare actualizată periodic), statul plătește onorariul avocatului.

SITUAȚIA ÎN ALTE STATE MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE: SPANIA ȘI POLONIA

SPANIA

În Spania, sistemul juridic funcționează pe baza unui sistem dual de reprezentare: pe lângă avocat este necesar și un procurator (reprezentant procesual), care ține legătura între instanță și avocat.

Procese civile

- *art. 31 din Legea de Procedură Civilă*⁷ stipulează că nicio cerere nu va fi admisă dacă nu este semnată de un avocat.

- *art. 31, alin. 2* specifică situațiile în care nu este necesară prezența unui avocat - procese cu valoare sub 2.000 de euro și cererea inițială pentru ordonanța de plată.

- *art. 23* impune obligativitatea procuratorului pentru aceleași praguri.

Procese penale

- *art. 118 din Legea de Procedură Penală*⁸ garantează dreptul la apărare și stabilește că orice persoană acuzată are nevoie de un avocat din momentul în care i se comunică existența unei proceduri împotriva sa.

⁷ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-323>

⁸ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1882-6036>

- infracțiuni ușoare: *art. 967* precizează că, pentru infracțiunile ușoare, asistența unui avocat nu este obligatorie, deși părțile au dreptul să vină cu unul dacă doresc.

a). În ***procesele civile*** prezența avocatului și a procuratorului este, în general, obligatorie, dar există o serie de praguri financiare:

- *sub valoarea de 2.000 de euro* - Persoana se poate reprezenta singură în procedurile de acest tip. Nu este necesară prezența unui avocat sau a unui procurator.
- *peste valoarea de 2.000 de euro* - asistența unui avocat și reprezentarea prin procurator sunt obligatorii.
- *procedura de ordonanță de plată* - se poate depune cererea inițială pentru recuperarea unei datorii (indiferent de sumă) fără avocat. Totuși, dacă debitorul contestă datoria și suma depășește 2.000 de euro, este necesară prezența unui avocat pentru continuarea procesului.
- *litigiile de muncă*
 - *în prima instanță* prezența avocatului nu este obligatorie.
 - *în recurs* devine obligatorie asistența unui avocat.
- *contencios administrativ*
 - *în instanțele inferioare* (un singur judecător), este necesară prezența unui avocat, dar nu neapărat a unui procurator.
 - *în fața tribunalelor superioare*, prezența avocatului și a procuratorului devine obligatorie.

Dacă o persoană demonstrează că veniturile sale sunt sub pragul stabilit de lege (calculat în funcție de indicatorul IPREM), statul desemnează un avocat din oficiu gratuit.

Chiar dacă legea permite apărarea fără avocat în cauzele sub un prag de 2.000 de euro, la pierderea procesului, instanța poate obliga persoana respectivă să plătească cheltuielile de judecată ale celeilalte părți (dacă aceasta a ales să vină cu avocat).

b). În dreptul penal:

- Asistența unui avocat este obligatorie din momentul reținerii sau al punerii sub acuzare.
- *excepție* - În cazul infracțiunilor ușoare, cum ar fi micile furturi sau alte contravenții privind ordinea publică, avocatul nu este obligatoriu, deși este întotdeauna recomandat.
- În cazul minorilor, asistența unui avocat este întotdeauna obligatorie, indiferent de gravitatea faptei.

POLONIA

În Polonia, sistemul juridic este conceput pentru a fi relativ accesibil în primele faze, dar devine extrem de riguros pe măsură ce procesul înaintează către instanțele superioare. Există o distincție clară între procesele unde o persoană se poate reprezenta singură și cele unde prezența unui avocat este obligatorie.

Procese civile

- *art. 87 alin. 1 din Codul de Procedură Civilă*⁹ stabilește obligativitatea prezenței unui avocat sau a unui consilier juridic în fața Curții Supreme.
- *reprezentarea în restul instanțelor: art. 87* enumeră cine poate fi mandatar în instanță, permițând reprezentarea personală în primele grade de jurisdicție.

Procese penale

- *art. 79 din Codul de Procedură Penală*¹⁰ reglementează apărarea obligatorie cu un avocat. Inculpatul trebuie să aibă un apărător dacă prezintă o serie de dizabilități sau există îndoieli întemeiate privind sănătatea sa mintală.
- *art. 80 din Codul de Procedură Penală* stabilește că apărarea este obligatorie în fața Instanței Regionale dacă inculpatul este acuzat de o infracțiune gravă.

⁹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640430296/U/D19640296Lj.pdf>

¹⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf>

a). În **procesele civile**, regula generală este că părțile pot acționa singure în fața instanțelor de prim grad, dar există o barieră tehnică la nivelurile înalte.

- *Instanțele de district și regionale (primă instanță)*

O persoană se poate reprezenta singură, poate depune cereri și poate pleda în fața judecătorului.

- *Curtea Supremă*

Prezența avocatului este strict obligatorie. Orice recurs sau plângere către Curtea Supremă trebuie redactată și semnată de un avocat sau de un consilier juridic. Cererile depuse personal de către cetățeni sunt respinse automat.

b). În **dreptul penal** conceptul cheie este apărarea obligatorie:

- *infrațiuni grave*: Dacă persoana este judecată în fața unei instanțe regionale ca primă instanță pentru crime (infrațiuni pedepsite cu închisoare de lungă durată).
- *starea inculpatului*: Dacă persoana acuzată suferă de o serie de dizabilități sau dacă există îndoieli întemeiate cu privire la sănătatea sa mintală.
- *absența inculpatului*: În anumite proceduri, inculpatul nu este prezent, dar legea cere protejarea drepturilor sale.
- *arestul*: În anumite faze critice ale privării de libertate.
- *infrațiuni ușoare*: În fața instanțelor inferioare pentru delikte minore, o persoană se poate reprezenta singură, dar are dreptul la un avocat dacă îl solicită.
- avocatul din oficiu este desemnat imediat de o instanță de caz.

Polonia oferă un sistem de asistență juridică pentru cei care nu își permit onorariile; în general, tinerii sub 26 de ani sau persoanele peste 65 de ani pot primi sfaturi juridice gratuite.

Persoanele respective pot solicita instanței scutirea de taxele de timbru și desemnarea unui avocat plătit de stat dacă se demonstrează că plata acestora ar pune în pericol întreținerea persoanei respective și a familiei sale.